

Forfatter: Sthen, Hans Christensen

Titel: En liden Vandrebog

Citation: Sthen, Hans Christensen: "En liden Vandrebog", i Sthen, Hans Christensen: *En liden Vandrebog*, udg. af JENS LYSTER ; JENS HØJGARD , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, C.A. Reitzel, 1994, s. 244. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-sthen01val-shoot-idm140299310496976.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: En liden Vandrebog

12. Naar det ringer Tolff

1Naar det ringer Tolff] tolv-ringningen er i sin oprindelse en middelalderlig fredagsringning til påmindelse om den 6 time, dvs.kl.12 langfredag, da der blev mørke over hele landet, jf.Matt.27,45. Skikken udviklede sig til en daglig tolv-ringning (med efterfølgende tre klemt) til påmindelse om Vor Herres lidelse og død. Efter reformationen bekendtgjorde tolv-ringningen i byerne tolvprædikenen med katekisation af ungdommen I landsbyerne blev den snart en rent verdslig angivelse af tidspunktet for middagsmalkning, »Ko-middag«, hvad Roskilde Landemode i 1561 afviser som misbrug. DKT 1886 137f. Kh Saml.IV 471. Gammeltoft 126f. Sthens rimede bøn (se også SthHb 12 bl.G 2) må ses som et forsøg på at fastholde eller genoplive en gammelkirkelig fromhedspraksis - **3-5**JESU CHRISTE..mori] Jesus Kristus, den levende Guds søn, forbarm dig over mig, vær nådig mod mig arme synder, du, som fandt det værd at dø for mig på korsets træ. - **8**all. kiøn] hele menneskeslægten. - **11**paa denne tid] i evangelierne angives ikke noget nøjagtigt tidspunkt for Jesu domfældelse, se Matt.27,24-26 parr Der sigtes formodentlig til tidspunktet for solformørkelsens begyndelse, jf.Matt.27,45. - **12**møde] plage - **15**salig stund] jf.note 6,96. - **16**denne Ø] nl.verden, der opfattes som et truet land, omgivet af farefuldt vand. Ø-billedet kan også illustrere timelighedens afgrænsethed over for grænseløs evighed Rimet ø-dø optræder også 41 str.18,1-2, 54,6-7; 56,152-53; SthHb 47,54f og 321f, SthLpr bl.G 6v Også f.eks. Th 40v str.8,2.4 (= T-28) og 172r str.11,3-4 og Hans Oldelands overs. af Martin Mollers Manuale de præparatione ad mortem, Kbh.1610 bl.Aa 1r: GUd und' en hver paa denne Ø/ Christelig at leffv' salig at dø/.. Christence Juuls hs. o.1614: Gud vnde mig paa denne ø/ Erlig Att leffue, Och sallig Att dø, DgF XII 350 - **17**Annamme] modtag. - **19**from] god, 245 nådig. - **21**for..gaa] til gengæld for den uretfærdige dom, som overgik dig. - **22**Pilatium] akk. af Pilatus. Se Matt.27,11-26 parr. - **23**sententz] dom. - **24**naar det ringer fem] tidspunktet for den katolske tidebøn Vesper. - **26-27**Bed..vdi] jf.SthHb 12 bl.G 1v og 2r. - **27**salig Stund] jf.note 6,96. - **28**det gielde] det gælder liv eller død. - **28**salige HERren] Joh.Åb.14,13. - **28**f heller .langsomt] hvad enten det sker hurtigt eller langsomt. - **30**paa denne Tid .Graff] Matt.27,57-60 parr - **31**det vil oc] det vil også komme. - **31**stiff] fast, kraftig. - **32**bucke] give efter, vige. - **33**rætte Herberg] nl.graven. - **34**betænckelse] overvejelse. - **36**Fredsklocken] klokke, hvormed der morgen og aften ringes til bøn. Ved pavelig bestemmelse blev Fredsklokken i 1327 indslag i messen, men synes senere i middelalderen at blive knyttet til tidebønnerne Matutin og Vesper. Det er denne sene tradition, Peder Palladius støtter sig til, når han i Visitatsbogen omtolker den for reformatorerne problematiske Mariaklokke til Fredsklokke. I stedet for 3 x Ave Maria morgen og aften skal folk nu bede 3 x Pro pace (se komm til lin.37-41) - én gang for hvert af de tre klemt. PallDS V 126; At det imidlertid kneb for reformatorerne med at gøre befolkningen motiveret for den nye fortolkning, fremgår af de gentagne indskærpelser over for degne og kirkeværger af deres pligt til at bevare ringningen med Freds- eller Bedeklokken både morgen og aften og i både hoved- og annekskirker og af præsternes pligt til at drage omsorg for, at almuen forstår den nye betydning af disse ringninger, jf. forhandlinger på Roskilde Landemode 1559 og 1560 og kongebrev af 14 juli 1593 (jf.rettelse i Kh Saml. 3.rk III 839) til stiftslensmanden i Skaane Kh.Saml IV 462 og 464, 3.rk.II 178; 3.rk.IV 187 Gammeltoft 107f Sthen yder med lin.36-58 sit bidrag til at omtolke Mariaklokken og derved fastholde en aftagende folkelig fromhed - **37**klemte] give lyd ved langsomme, afmålte slag mod den stillehængende kirkeklokke. Om aftenringningen har været efterfulgt af tre eller ni klemt på Sthens tid, vides ikke. Se Gammeltoft 177. - **37-41**Da pacem .lætemur] Giv fred, Herre, i vore dage, thi der er ingen anden, som kæmper for os, hvis ikke du, vor Gud, fredens Gud er med os, så at vi kan leve i fred, finde hvile i freden, med Simeon gå bort fra denne verden i fred og i evig fred glædes med alle helgener Om fremsigelsen af denne fredsbøn, hver gang fredsklokken lyder, se også PallDS V 126. Et vidnesbyrd om forbindelsen mellem fredsklokke og fredsbøn er også, at bønnen findes som klokkeindskrift i Terslev og Stenmagle kirker, jf.Kh.Saml.II 491 og 3.rk.IV 187. Fredsbønnen, der er en latinsk vekselsang (antifon) *Pro pace* fra 6. eller 7.årh., er aftrykt Malling I 398. Sthen udvider den med beslægtet stof. **43-48**BEgaffue..HERre] Oversættelse af Da pacem, der bygger på en tidligere dansk oversættelse i Tausen bl.139r: BEnaade oss o Herre Gud/ met fred i vore dage/ lad oss met ro leffue effter dit bud/ vendt fra oss Orloffs plauue/ thi du est vor beskermere all ene Denne tekst står ikke i gæld til Luthers oversættelse, aftrykt Malling I 399, og 246 kan meget vel være førreformatorisk. Spor efter tidlige danske oversættelser af Da pacem findes i MDB II 158 lin.20f og IV 251 lin.1-2. - **46**Orloffs] krigs. - **49**bestaa] stå dig imod, holde stand mod. - **52**Natten] om natten. - **53**Wsamdirectighed] splid, uenighed. - **55**Simeons stund] jf.Lk.2,25-32 Udtryk for harmoni og afklaring i vished om alle frelsesforventningers opfyldelse.